Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра цивільно-правових дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

_____ Віталій СЕРЬОГІН

«31» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОРІВНЯЛЬНЕ СІМЕЙНЕ ПРАВО

рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

галузь знань - 29 Міжнародні відносини

спеціальність - 293 Міжнародне право

освітня програма - Міжнародне право

вид дисципліни - за вибором

факультет - юридичний

2026 / 2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою юридичного факультету

31 серпня 2026 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Пейчев Костянтин Прокофійович, к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету

Протокол № 1 від 28 серпня 2026 року

Завідувач кафедри
цивільно-правових дисциплін Олена УСТИМЕНКО

Програму погоджено с гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «Міжнародне право»

Гарант освітньо-професійної програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
«Міжнародне право» Євген ТІТОВ

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від 31 серпня 2026 року, № 1

Голова науково-методичної комісії
юридичного факультету Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Порівняльне сімейне право» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму підготовки 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка фахівців, які мають високу правосвідомість та правову культуру, володіють необхідними в їхній професійній діяльності знаннями і практичними навичками для вирішення конкретних завдань в галузі порівняльного сімейного права; здібних самостійно орієнтуватись у сучасних сімейних правовідносинах, приймати виважені та обґрунтовані рішення в рамках своєї професійної компетенції.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є визначення та аналіз правових проблем, формування та обґрунтування правових позицій та застосування отриманих знань у практичних ситуаціях.

1.3. Кількість кредитів - 6 кредитів.

1.4. Загальна кількість годин - 180 годин.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
7-й	7-й
Лекції	
48 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
48 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
Самостійна робота, у тому числі	
84 год.	166 год.
Індивідуальні завдання	
10 год.	10 год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

ЗК 15. Цінувати та поважати різноманітність і мультикультурність.

ФК2. Знання і розуміння ретроспективи формування міжнародних інститутів, зовнішньополітичних структур. правових та державних інститутів.

ФК5. Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права з таких галузей, як: право міжнародних договорів, право зовнішніх зносин, міжнародне повітряне право, міжнародне морське право, міжнародне космічне право, право міжнародних організацій, право прав людини, міжнародне економічне право, міжнародне екологічне право, міжнародне кримінальне право, право міжнародної безпеки, міжнародне гуманітарне право.

ФК7. Знання і розуміння європейського права і права Європейського Союзу.

ФК9. Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

ФК11. Здатність надавати юридичні висновки і консультації з питань міжнародного

права, національного права України та зарубіжних держав: Програмні результати навчання визначати юридичні ризики тих або інших зовнішньополітичних або зовнішньоекономічних ініціатив, підбирати шляхи їхньої мінімізації.

ФК13. Здатність вести дипломатичне та ділове листування, працювати з міжнародними документами: договорами, актами міжнародних організацій тощо, - аналізувати їхній характер і юридичний статус, складати проєкти та супровідну документацію українською й іноземними мовами.

ФК16. Здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна:

ПРНІ. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин;

ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;

ПРН8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин;

ПРН12. На професійному рівні брати участь у фахових дискусіях із міжнародно-правових і загальноюридичних питань; поважати опонентів та їхню точку зору;

ПРН14. Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.

1.8. Пререквізити: Теорія держави та права. Цивільне право.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Поняття та предмет порівняльного сімейного права.

Поняття сімейного права, порівняльного сімейного права та міжнародного сімейного права. Предмет порівняльного сімейного права. Методологія порівняльного сімейного права.

Тема 2. Принципи порівняльного сімейного права: порівняльний аспект.

Поняття, ознаки та система принципів порівняльного сімейного права. Принципи європейського сімейного права. Колізійні принципи та колізійні норми у регулюванні сімейних відносин.

Тема 3. Джерела сімейного права України та зарубіжних держав.

Поняття та система джерел сімейного права. Джерела сімейного права України. Джерела сімейного права Великобританії, Канади та США. Джерела сімейного права європейських держав. Джерела сімейного права держав Західної Європи. Джерела сімейного права держав Східної Європи. Джерела сімейного права держав Південної Європи. Джерела сімейного права нордичних держав. Джерела сімейного права Балтійських держав. Регламенти ЄС у системі джерел європейського сімейного права. Джерела сімейного права мусульманських держав. Джерела сімейного права окремих азіатських держав.

Тема 4. Інститут шлюбу: порівняльний аспект.

Поняття та правова природа шлюбу за законодавством України та зарубіжних держав. Умови укладення шлюбу за законодавством України та зарубіжних держав. Порядок укладення шлюбу за законодавством України та зарубіжних держав. Припинення шлюбу за законодавством України та зарубіжних держав. Право на одностатеві шлюби та партнерства у зарубіжних державах.

Тема 5. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя за законодавством України та зарубіжних держав.

Особисті немайнові права подружжя за законодавством України та зарубіжних держав. Майнові правовідносини подружжя за законодавством України та зарубіжних держав.

Відносини щодо утримання між подружжям за законодавством України та зарубіжних держав. Шлюбний договір за законодавством України та зарубіжних держав. Особисті немайнові та майнові права партнерів у фактичних союзах за законодавством України та зарубіжних держав.

Тема 6. Визначення походження дитини: порівняльний аспект.

Особисті немайнові та майнові відносини батьків і дітей за законодавством України та зарубіжних держав. Порядок визначення походження дитини за законодавством України та зарубіжних держав. Особисті немайнові відносини батьків та дітей за законодавством України та зарубіжних держав. Майнові права батьків та дітей за законодавством України та зарубіжних держав. Позбавлення батьківських прав як особливий вид сімейно-правової відповідальності за законодавством України та зарубіжних держав.

Тема 7. Форми влаштування дітей без батьківського піклування: порівняльний аспект.

Усиновлення за законодавством України та зарубіжних держав. Опіка та піклування за законодавством України та зарубіжних держав. Інші форми влаштування дітей без батьківського піклування за законодавством України та зарубіжних держав.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма навчання						заочна форма навчання					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср.		л	п	лб	інд	ср.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Поняття та предмет порівняльного сімейного права	30	8	8			14	30	2	2			26
Тема 2. Принципи сімейного права: порівняльний аспект	30	8	8			14	30	2	2			26
Тема 3. Джерела сімейного права України та зарубіжних держав	30	8	8			14	26					26
Тема 4. Інститут шлюбу: порівняльний аспект	30	8	8			14	40	2	2			36
Тема 5. Особисті немайнові та майнові відносини подружжя за законодавством України та зарубіжних держав	30	8	8			14	28	2				26
Тема 6. Визначення походження дитини: порівняльний аспект	20	4	4			8	16					16
Тема 7. Форми влаштування дітей без батьківського піклування: порівняльний аспект	10	4	4			6	10					10
Усього годин	**180**	**48**	**48**		**10**	**84**	**180**	**8**	**6**		**10**	**166**

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання

1	Поняття та предмет порівняльного сімейного права	8	2
2	Принципи сімейного права: порівняльний аспект	8	2
3	Джерела сімейного права України та зарубіжних держав	8	
4	Інститут шлюбу: порівняльний аспект	8	2
5	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя за законодавством України та зарубіжних держав	8	
6	Визначення походження дитини: порівняльний аспект	4	
7	Форми влаштування дітей без батьківського піклування: порівняльний аспект	4	
Разом		**48**	**6**

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1.	Поняття та предмет порівняльного сімейного права. (опрацювання додаткової літератури за темою)	14	26
2.	Принципи сімейного права: порівняльний аспект (опрацювання додаткової літератури за темою)	14	26
3.	Джерела сімейного права України та зарубіжних держав (опрацювання додаткової літератури за темою)	14	26
4.	Інститут шлюбу: порівняльний аспект (опрацювання додаткової літератури за темою)	14	36
5.	Особисті немайнові та майнові відносини подружжя за законодавством України та зарубіжних держав (опрацювання додаткової літератури за темою)	14	26
6.	Визначення походження дитини: порівняльний аспект (опрацювання додаткової літератури за темою)	8	16
7.	Форми влаштування дітей без батьківського піклування: порівняльний аспект (опрацювання додаткової літератури за темою)	6	10
	Всього	**84**	**166**

6. Індивідуальні завдання

Видом індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Порівняльне сімейне право» є виконання реферату з дослідженням практичних ситуацій, що полягає у підготовці письмової роботи, яка виконується особою, яка навчається, самостійно, поза навчальним процесом, з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника.

Реферат має складатися із трьох частин: вступу, аналітичної частини та висновків.

Вступ реферату повинен містити загальні положення щодо актуальності дослідження, прізвища та назви основних праць провідних фахівців у досліджуваній сфері та окреслювати поставлене наукове завдання. В аналітичній частині реферату студент має навести думки фахівців із питання, що досліджується, висловити власне ставлення до цих думок, обґрунтувати свої доводи та дослідити окреслене у вступі наукове завдання. Аналітична частина може складатися з кількох підрозділів. У висновках реферату повинні міститись основні результати проведеного дослідження, розв’язання наукового завдання.

Реферат має містити загальний огляд думок фахівців у сфері сімейного права. Обов’язковою вимогою до змісту реферату є наявність юридичного аналізу теми або аналізу правових відносин, які складаються стосовно відповідних об’єктів. Рекомендується посилатися у рефераті на практику вирішення сімейних спорів.

Обсяг реферату повинен становити від 10 до 12 сторінок, текстовий редактор - Word, формат сторінки - А4 (297х210 мм), орієнтація - книжкова, поля - 25 мм, гарнітура - Time New Roman, кегель - 14, міжрядковий інтервал - 1,5. Студент може обрати одну із представлених тем рефератів. Студент має використати не менше 10 джерел, у тому числі літературні наукові твори, судову практику, але не враховуючи законодавство. Цитування у тексті виділяються лапками у разі використання мови оригіналу.

Якщо студент здійснює переклад оригінального джерела, перед уривком такого тексту повинне бути зазначене його прізвище та ініціали автора, а наприкінці уривку має стояти посилання. Посилання у тексті оформлюються у квадратних дужках. Наприклад: [2, с. 56], де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге - номер сторінки. Тему реферату студент обирає самостійно з нижченаведеного списку.

Теми реферату:

1. Історія кодифікації норм сімейного законодавства.
2. Сімейні правовідносини з іноземним елементом.
3. Виконання договірних зобов'язань у міжнародному сімейному праві.
4. Правове забезпечення сфери сімейного права в Україні в контексті європейської інтеграції.
5. Поняття, зміст і види міжнародних сімейних відносин.
6. Юридичні факти в механізмі правового регулювання міжнародних сімейних відносин.
7. Розвиток доктрини міжнародного приватного права щодо сімейних відносин, ускладнених іноземним елементом.
8. Нормативний склад порівняльного сімейного права.
9. Роль порівняльного методу дослідження та вивчення міжнародного сімейного права.
10. Особливості всиновлення за участю іноземців та осіб без громадянства.
11. Уніфікація міжнародного сімейного права.
12. Проблема кодифікації норм міжнародного сімейного права.
13. Гармонізація міжнародного сімейного права.
14. Проблема співвідношення міжнародного договору та внутрішнього законодавства.
15. Судова практика окремих країн у системі джерел міжнародного сімейного права.

7. Методи навчання

Застосовуються три групи методів навчання:

1. словесні – описове розкриття навчального матеріалу, пояснення сутності відповідного явища, поняття, процесу, інструктаж щодо особливостей застосування окремих норм, перевірка рівня самостійного опрацювання навчального матеріалу тощо;
2. наочні – демонстрація схем, таблиць, малюнків (за наявності);
3. практичні – формування вмінь і навичок оперування правовими категоріями, застосування правових норм та використання набутих знань при проведенні семінарських занять.

8. Методи контролю

Вхідний контроль проводиться перед вивченням курсу з метою визначення рівня підготовки студентів із дисциплін, які забезпечують базу для цього курсу. Такий контроль проводиться на першому занятті за завданнями, що відповідають програмам попереднього навчання.

Поточний контроль проводиться під час аудиторних занять протягом семестру. Він може відбуватися у формі усного опитування або письмового контролю на семінарських заняттях

або лекціях, колоквіуму, виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, тестування тощо. Поточний контроль включає написання контрольної роботи в середині семестру та підготовку індивідуального завдання (реферату) наприкінці семестру.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі заліку.

Максимальна сума балів, яку може набрати студент при складанні підсумкового контролю з навчальної дисципліни, складає 40. Максимальна сума балів, які може набрати студент при вивченні навчальної дисципліни, складає 100.

Питання до заліку

1. Поняття сімейного права, порівняльного сімейного права та міжнародного сімейного права.
2. Предмет порівняльного сімейного права.
3. Методологія порівняльного сімейного права.
4. Поняття, ознаки та система принципів сімейного права.
5. Принципи європейського сімейного права.
6. Колізійні принципи та колізійні норми у регулюванні сімейних відносин.
7. Поняття та система джерел сімейного права.
8. Джерела сімейного права України.
9. Джерела сімейного права Великобританії, Канади та США.
10. Джерела сімейного права європейських держав.
11. Джерела сімейного права держав Західної Європи.
12. Джерела сімейного права держав Східної Європи.
13. Джерела сімейного права держав Південної Європи.
14. Джерела сімейного права нордичних держав.
15. Джерела сімейного права Балтійських держав.
16. Регламенти ЄС у системі джерел європейського сімейного права.
17. Джерела сімейного права мусульманських держав.
18. Джерела сімейного права окремих азіатських держав.
19. Поняття та правова природа шлюбу.
20. Умови укладення шлюбу.
21. Порядок укладення шлюбу.
22. Припинення шлюбу.
23. Право на одностатеві шлюби та партнерства у зарубіжних державах.
24. Особисті немайнові права подружжя.
25. Майнові правовідносини подружжя.
26. Відносини щодо утримання між подружжям.
27. Шлюбний договір.
28. Особисті немайнові та майнові права партнерів у фактичних союзах.
29. Особисті немайнові та майнові відносини батьків і дітей.
30. Порядок визначення походження дитини.
31. Особисті немайнові відносини батьків та дітей.
32. Майнові права батьків та дітей.
33. Позбавлення батьківських прав як особливий вид сімейно-правової відповідальності.
34. Усиновлення. Опіка та піклування.
35. Інші форми влаштування дітей без батьківського піклування.

9. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.
Кількість балів за залік – 40.
Кількість балів протягом семестру – 60:
Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \text{ X 8 (вісім)}$$

Примітка:
∑40 – сума максимальної кількості балів
∑1 – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.
∑2 – кількість семінарських занять протягом семестру.
8 – коефіцієнт

Індивідуальне завдання – 15 балів
Контрольна робота – 5 балів.

Поточний контроль Т1-Т7	Індивідуальне завдання	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Залік	Сума
∑40	15	5	60	40	100

Для допуску до складання заліку здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 10 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку), якщо інше не визначено викладачем, інших видів оцінювання, для яких викладачем встановлено обмеження щодо використання ШІ.

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до практичних занять, виконання індивідуальних завдань, рефератів, аналітичних оглядів та інших письмових робіт дозволяється використання ШІ для: пошуку та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, пояснення складних понять, удосконалення структури тексту, перевірки граматики, стилю та оформлення, генерації ідей, плану роботи або прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

3. Модель «ШІ як інструмент».

Для окремих лабораторних, практичних, проєктних або дослідницьких робіт використання технологій штучного інтелекту може бути обов’язковою складовою виконання завдання. У таких випадках здобувачі освіти можуть використовувати генеративні моделі ШІ для: аналізу та підготовки даних, генерації, аналізу й оптимізації програмного коду, порівняння результатів роботи різних моделей ШІ, створення візуалізацій, схем або зображень, аналізу великих масивів даних. проведення експериментів із застосуванням сучасних інструментів штучного інтелекту.

Усі результати, отримані за допомогою ШІ, підлягають критичному аналізу, перевірці та доопрацюванню здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

У разі використання технологій штучного інтелекту здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

За вимогою викладача здобувач освіти повинен надати використані запити (prompts) або пояснити спосіб використання інструментів ШІ.

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Критерії оцінювання на практичних заняттях

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;
- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівка викладача;
- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;
- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;
- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання індивідуального завдання

Оцінювання індивідуальної завдання здійснюється відповідно до наступних критеріїв:

1. результати, отримані студентом, фрагментарні, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення – 0-3 бали

2. студент розкриває основні положення теми, виконує завдання за зразком, володіє елементарними навичками – 4-9 балів

3. студент розкриває у роботі істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Презентація роботи студента логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень – 10-14 балів

4. знання студента з обраної теми є глибокими, міцними, системними; студент вміє застосовувати їх для виконання науково-практичних завдань, наукова діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати правові ситуації, факти, виявляти і відстоювати власну позицію – 15 балів.

Критерії оцінювання контрольної та залікової роботи.

Контрольні та залікові роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 5 тестових завдань, залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожну правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90–100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Міжнародне сімейне та спадкове право: методичний посібник для магістрів / за ред. Х. Н. Бехруза. Львів: Видавець Кошовий Б.-П. О., 2023. 180 с.
2. Міжнародне приватне право: підручник / за ред. А. С. Довгерта, В. І. Кисіля. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ: Алерта, 2023. 680 с.
3. Цивільне та сімейне право України: підручник / за заг. ред. С. Б. Булеци, В. Г. Фазикоша. Ужгород: РІК-У, 2022. 420 с.
4. Європейське приватне право: навч. посібник / за ред. М. В. Менджул. Ужгород, 2022. 240 с.
5. Баймуратов М.О. Міжнародне публічне право. О., 2018. 762 с.
6. Міжнародне приватне право: підручник за ред. А.С. Довгерта і В.І. Кисіля. 2-ге видання.Київ: Алерта, 2018. 656 с. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/
7. Дахно І.І. Міжнародне приватне право: навч. Посібник. І.І. Дахно, В.М. Алієва-Барановська. Київ: «Центр учбової літератури», 2017. 233 с.

Допоміжна література

1. Міжнародне приватне право: закордонні наукові дослідження: довід. / укл., передмова А.С. Довгерт, Т.Р. Короткий, Н.В. Хендель. Одеса: Фенікс, 2016. 383 с.
2. Міжнародне приватне право: навч. посібник / за ред. Ю.Ф. Іванова. Київ: Алерта, 2018. 390 с.
3. Аналітична записка щодо запровадження в Україні реєстрованого партнерства для одностатевих сімейних пар. URL: https://gay.org.ua/ documents/zapartnerstvo/policy-brief-registeredpartnership-Ukraine-2019.pdf

4. Колізійне регулювання сімейних правовідносин у міжнародному приватному праві: шляхи подолання конфлікту. *Юридичний вісник*. Серія «Повітряне і космічне право». 2018. № 4. С. 140–145. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Npnau_2018_4_.
5. Фурса С.Я. Про міжнародне сімейне право фахово і компетентно. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 5. С. 144–146.
6. Лефтерова О.І. Колізійне регулювання визначення походження дитини, народженої в «міжнародному» шлюбі. *Вісник Одеського національного університету*. Серія «Правознавство». 2019. Т. 24. № 2 (35). С. 23–33.
7. Простибоженко О.С. Процеси гармонізації сімейного права європейських держав. Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових цивілізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії: монографія. Київський університет права НАН України; за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. Київ: Талком, 2019. С. 379–402.
8. Allison Anna Tait. Corporate family law. URL: https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/illlr112&div=4&id=&page=
9. Soloviova A. Law: basic aspects: [textbook]. Vinnytsia, 2019. 80 p.
10. John Eekelaar Family law and personal life. Oxford University press: second edition. 2017.
11. Vita Tkachenko. Conflicting issues of exercise of the right to marriage in international private law. 2020. URL:http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/48.pdf
12. Ватрас В.А. До питання гармонізації сімейного законодавства України з правовими стандартами Європейського Союзу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 45–50.
13. Менджул М.В. Трансформація інституту шлюбу в умовах євроінтеграційних процесів: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 78. Ч. 2. С. 112–117.
14. Простибоженко О.С. Окремі аспекти визначення застосовного права до сімейних відносин з іноземним елементом за законодавством держав ЄС та України. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 88–94.
15. Сердечна І.Л. Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток інститутів сімейного права України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 73–78.
16. Чернега В. Сучасні тенденції рекодифікації цивільного та сімейного законодавства в країнах Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2024. № 1. С. 38–43.
17. Boele-Woelki K. Contemporary Developments in European Family Law. *Family Law Quarterly*. 2023. Vol. 56. Iss. 2. P. 145–168.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний веб-портал Верховної Ради України: http://portal.rada.gov.ua/
2. Офіційне інтернет-представництво Президента України: http://www.president.gov.ua/
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України: http://www.kmu.gov.ua/
4. Офіційний веб-портал органів судової влади України: http://court.gov.ua/
5. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України: http://www.ccu.gov.ua/
6. Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: http://www.ombudsman.kiev.ua/